

บทสรุปผู้บริหาร

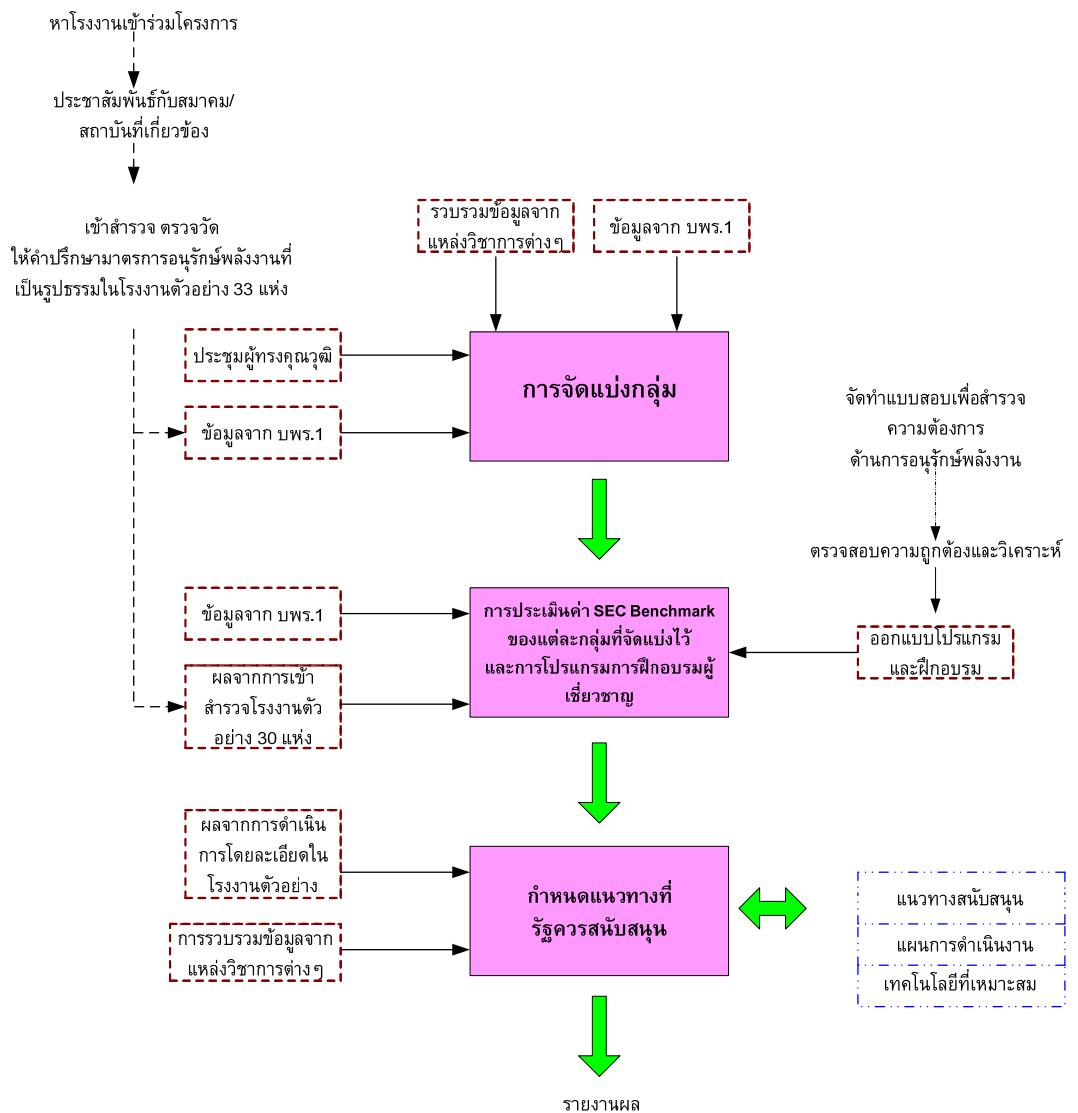
1. ที่มาของโครงการ

อุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ อีกทั้งมีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากยังมีความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมกระดาษในปริมาณที่สูง บัจจุบันดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้อุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษเป็นอุตสาหกรรมที่รัฐบาลควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนเพื่อให้มีศักยภาพที่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศ อีกทั้งหากพิจารณาเพิ่มเติมในมิติด้านพลังงาน อุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้พลังงานในปริมาณค่อนข้างสูง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มระดับการใช้พลังงานต่อไปตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องหาแนวทางส่งเสริม และสนับสนุนให้อุตสาหกรรมดังกล่าวมีการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.) จึงได้ริเริ่มให้มีโครงการศึกษาเกณฑ์การใช้พลังงานในอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษขึ้น โดยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ค่าดัชนีการใช้พลังงาน ทั้งนี้เพื่อให้มีเกณฑ์การใช้พลังงานมาตรฐานของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษในประเทศไทย ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการทราบถึงประสิทธิภาพการใช้พลังงานของตนเองและเปรียบเทียบกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินถึงศักยภาพในการอนุรักษ์พลังงาน เพื่อนำไปสู่การนำเสนอเสนอแนวทางการส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในรูปแบบของเทคโนโลยีการผลิตและการอนุรักษ์พลังงานรวมถึงมาตรการเชิงลึกด้านอนุรักษ์พลังงานที่มีประสิทธิภาพในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมของประเทศมีการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะเป็นการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ รวมทั้งสามารถรับมือกับสถานการณ์วิกฤติการณ์ด้านพลังงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

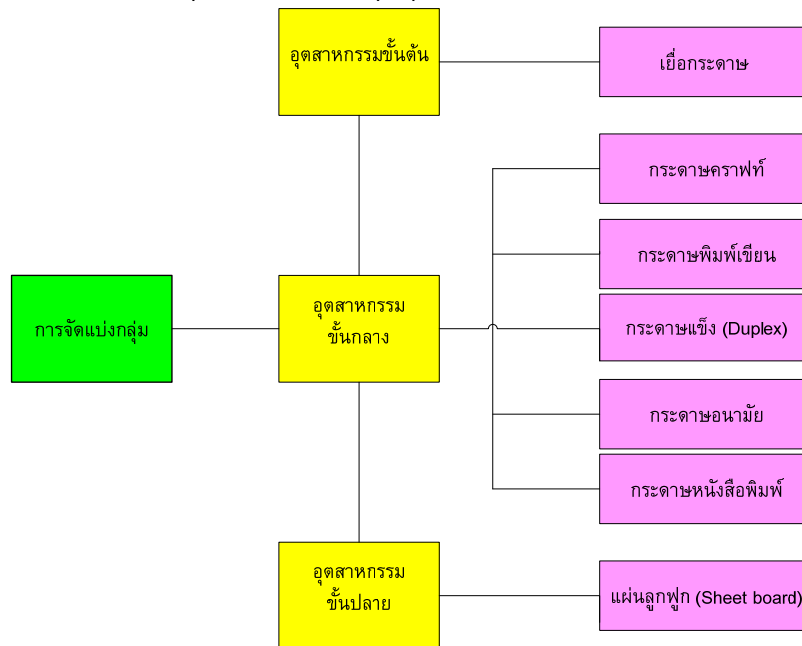
- 1.1 เพื่อจัดกลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ และทำการประเมินค่าดัชนีการใช้พลังงานของแต่ละกลุ่ม (เยื่อกระดาษ กระดาษคราฟท์ กระดาษพิมพ์เขียน กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษแข็ง Duplex กระดาษอนามัย แผ่นลูกฟูก) ให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพการใช้พลังงานและสามารถนำมากำหนดเป็นมาตรฐานการใช้พลังงานของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษได้
- 1.2 เพื่อประเมินศักยภาพและมาตรการอนุรักษ์พลังงาน และสนับสนุนการดำเนินการอนุรักษ์พลังงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยทดลองดำเนินการมาตรการอนุรักษ์พลังงานที่ได้นำเสนอให้กับกลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษตัวอย่างที่คัดเลือกไว้
- 1.3 เพื่อจัดทำแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานสำหรับอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ โดยแบ่งแผนการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ คือ ระยะสั้น ระยะกลางและระยะ

การดำเนินโครงการแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ การจัดแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษออกเป็น 7 กลุ่มย่อยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะการใช้พลังงานและกำหนดเป็นมาตรฐานการใช้พลังงานของกลุ่มที่จัดแบ่ง, การเข้าตรวจวัดและให้คำปรึกษาในโรงงานตัวอย่างจนเกิดผลประหยัดพลังงานที่เป็นรูปธรรมและจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพพลังงานแก่โรงงาน และนำผลการดำเนินการพร้อมกับรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดแนวทางที่ภาครัฐควรสนับสนุน ส่งเสริมเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์พลังงานในอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ และวิเคราะห์ค่าความเข้มข้นการใช้พลังงาน และความยืดหยุ่นการใช้พลังงานของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ

2. การจัดแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรมและค่า SEC Benchmark

แนวคิดในการจัดแบ่งกลุ่ม คือ จัดแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการใช้พลังงานและประเภทของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ได้ทำการพิจารณาเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องร่วมกับการจัดประชุมขอความเห็นในการจัดแบ่งกลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นตัวแทนจากสมาคมหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเยื่อและกระดาษ ได้แก่ ตัวแทนจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม นักวิชาการ และตัวแทนจาก พพ. ซึ่งได้ข้อสรุปและจัดแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรม ดังนี้

หลังจากทำการจัดแบ่งกลุ่มแล้วได้ดำเนินการคัดเลือกโรงงานตัวอย่างและกำหนดจำนวนโรงงานตัวอย่างตามหลักทางสถิติ เพื่อคัดเลือกโรงงานตัวอย่างจำนวน 33 โรงงาน แล้วทำการวิเคราะห์เกณฑ์การใช้พลังงาน ประเมินศักยภาพการอนุรักษ์พลังงานและนำเสนอมาตรการอนุรักษ์พลังงานทั้งเบื้องต้นและเชิงลึกให้กับโรงงาน

SEC Benchmark ในภาพรวมของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ

ลำดับ	ประเภทผลิตภัณฑ์	SEC _{avg} (ของทั้งโรงงาน)	
		ไฟฟ้า (kWh/ ton)	ความร้อน (MJ/ ton)
1. อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ	เยื่อกระดาษ	524	13,525
2. อุตสาหกรรมกระดาษ	กระดาษคราฟท์	640	5,758
	กระดาษพิมพ์เขียน	625	6,688
	กระดาษอนามัย	1,823	9,228
	กระดาษหนังสือพิมพ์	845	4,594
	กระดาษแข็ง (Duplex)	780	6,993
3. อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์	แผ่นลูกฟูก (Sheet board)	42.2	1,053

3. แนวทางที่ภาครัฐควรสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์พลังงานในอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ

การสนับสนุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ สิ่งที่ภาครัฐควรพิจารณาก่อนที่จะกำหนดมาตรการมีอยู่ 5 ประเด็น คือ ด้านความรู้และข้อมูล ด้านการศึกษาวิจัยและพัฒนา เพื่อต่อยอดเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการเงินและการรณรงค์ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และ การใช้เครื่องจักร หรืออุปกรณ์ประสิทธิภาพสูง ซึ่งจะพิจารณาตามประเด็นดังนี้

แผนงาน	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	กิจกรรมที่ดำเนินการ
	1 – 2 ปี	3 – 4 ปี	> 5 ปี		
1. เผยแพร่ความรู้ และข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พลังงานในอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ	↔			- การใช้พลังงานในการผลิตเยื่อและกระดาษลดลง	- จัดทำคู่มือ/เอกสารเผยแพร่/VCD แนวทางการอนุรักษ์พลังงานในการผลิตเยื่อและกระดาษ - จัดทำคู่มือการคำนวณ และการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้พลังงาน
2. โครงการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานในอุตสาหกรรมกระดาษ	↔			- ประสิทธิภาพการผลิตและการใช้พลังงานของโรงงานดีขึ้น	- จัดฝึกอบรมเพิ่มความรู้และทักษะด้านการอนุรักษ์พลังงานในเครื่องจักรอุปกรณ์ และขั้นตอนการผลิตกระดาษ โดยแบ่งการอบรมเป็นลำดับขั้นต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาการอบรมที่เข้มข้นขึ้น และมีการทดสอบเพื่อแสดงถึงการผ่านการฝึกอบรมใน - จัดฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์พลังงาน - จัดสัมมนาเพื่อเผยแพร่เทคโนโลยีใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูง
3. สนับสนุนการสร้างเครื่องจักร/อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตเยื่อและกระดาษขึ้นใช้เองภายในประเทศ	↔			- เครื่องจักรอุปกรณ์นั้นๆเป็นที่รู้จักว่ามีการผลิตในประเทศ - มีการนำเครื่องจักรอุปกรณ์ที่ผลิตในประเทศไปใช้งานในโรงงานแทนการสั่งนำเข้าจากต่างประเทศ	- คัดเลือกเครื่องจักรอุปกรณ์ (เน้นที่ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์พลังงาน) เพื่อสนับสนุนให้มีการผลิตในประเทศ - ศึกษาและพัฒนาเครื่องจักรอุปกรณ์นั้นๆ - ทำการผลิต ทดสอบการใช้งาน ตรวจสอบคุณภาพและพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น - การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ถึงความสามารถในการผลิตเครื่องจักรอุปกรณ์ให้โรงงานต่างๆทราบ
4. สนับสนุนการสร้างเครื่องจักร/อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตเยื่อและกระดาษขึ้นใช้เองภายในประเทศ - ระยะที่ 1: ศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถาบันกระดาษ	↔	↔		- ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค ในการจัดตั้งสถาบันกระดาษ และแนวทางแก้ไข - ผลจากการศึกษาจะสามารถนำไปสู่การจัดตั้งสถาบันกระดาษได้	- ศึกษารวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและมีความจำเป็นต่อการจัดตั้งสถาบันกระดาษ - ศึกษาโครงสร้างและรูปแบบของสถาบันกระดาษที่จะจัดตั้งขึ้น - ศึกษาแนวทางในการบริหารสถาบันกระดาษ

แผนงาน	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	กิจกรรมที่ดำเนินการ
	1 – 2 ปี	3 – 4 ปี	> 5 ปี		
4. สนับสนุนการสร้างเครื่องจักร/อุปกรณ์ที่ใช้ในการ - ระยะที่ 2: จัดตั้งสถาบันกระดาษ	←→	←→		- โรงงานอุตสาหกรรมที่มีปรึกษาเพื่อ คอยให้คำปรึกษาด้านต่างๆ - มีหน่วยงานกลางดูแลรับผิดชอบด้าน ต่างๆ ของอุตสาหกรรมกระดาษ โดยเฉพาะ	- จัดตั้งสถาบันกระดาษ
5. โครงการสาธิตการใช้เครื่องจักร หรืออุปกรณ์ ประสิทธิภาพสูง	←→			- โรงงานอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนไปใช้ เครื่องจักรอุปกรณ์ประสิทธิภาพสูง - การใช้พลังงานมีค่าลดลง	- คัดเลือกเครื่องจักรอุปกรณ์ประสิทธิภาพสูงที่จะนำมาใช้สาธิต - ดำเนินการสาธิตการใช้เครื่องจักรอุปกรณ์ประสิทธิภาพสูง - เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการสาธิตการใช้เครื่องจักรอุปกรณ์ ประสิทธิภาพสูง
6. โครงการศึกษาทบทวนเพื่อปรับปรุงค่าเกณฑ์การ ใช้พลังงานในอุตสาหกรรมกระดาษ		←→		- ได้ค่าเกณฑ์การใช้พลังงานที่มีความ สอดคล้องกับเหตุการณ์และสถานการณ์	- ศึกษาสภาพของอุตสาหกรรมกระดาษ - ดำเนินการศึกษาทบทวนค่าเกณฑ์การใช้พลังงาน ให้เหมาะสมกับ สภาพของอุตสาหกรรม สถานการณ์ต่างๆ
7. โครงการอาสาสมัครอนุรักษ์พลังงานใน อุตสาหกรรมกระดาษ (Voluntary Agreement) - ระยะที่ 1: ศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการ อาสาสมัคร - ระยะที่ 2: จัดทำโครงการสาธิตโครงการอาสาสมัคร อนุรักษ์พลังงานกับโรงงานกระดาษตัวอย่าง	←→	←→		- ได้รับทราบแนวทางที่เหมาะสมในการ ดำเนินโครงการอาสาสมัครใน อุตสาหกรรมกระดาษ - ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค ในการ ดำเนินโครงการอาสาสมัคร และ แนวทางแก้ไข - โรงงานอุตสาหกรรมรับรู้ถึงลักษณะ การดำเนินงานของโครงการ - โรงงานอุตสาหกรรมมีความสนใจใน การอนุรักษ์พลังงานมากยิ่งขึ้น - การใช้พลังงานของโรงงานที่เข้าร่วม โครงการมีค่าลดลง	- เป็นโรงงานตัวอย่างการดำเนินโครงการให้กับโรงงานอื่น ๆ - เพื่อใช้เป็นโรงงานตัวอย่างในการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการ ดำเนินโครงการ - เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับโรงงานอื่นที่มีความสนใจ และทำให้เห็นถึง ประโยชน์ที่ได้รับ จากการดำเนินโครงการอาสาสมัคร

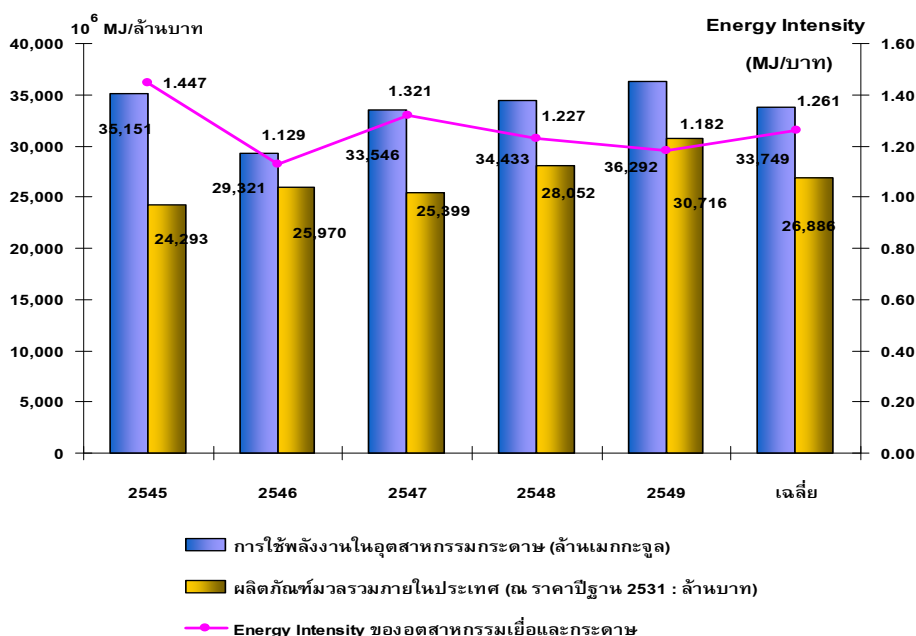
แผนงาน	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	กิจกรรมที่ดำเนินการ
	1 – 2 ปี	3 – 4 ปี	> 5 ปี		
8. โครงการศึกษาวิจัย พัฒนาเทคโนโลยี และกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมกระดาษ เพื่อลดการใช้พลังงานในขั้นตอนการผลิต			↔	- มีเทคโนโลยีสำหรับลดการใช้พลังงานในขั้นตอนการผลิตเยื่อและกระดาษ	- ศึกษาวิจัยพัฒนาเพื่อหาเทคโนโลยี เครื่องจักรอุปกรณ์ หรือปรับปรุงการผลิตให้สามารถลดการใช้พลังงานลง - นำเสนอเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย ของหัวข้อต่างๆ

4. ศักยภาพการอนุรักษ์พลังงานของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ

จากการเข้าสำรวจ และตรวจวัดการใช้พลังงานในโรงงานอุตสาหกรรมกระดาษ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ซึ่งครอบคลุมอุตสาหกรรมการผลิตเยื่อกระดาษ การผลิตกระดาษกราฟท์ การผลิตกระดาษพิมพ์เขียน การผลิตกระดาษหนังสือพิมพ์ การผลิตกระดาษ Duplex การผลิตกระดาษอนามัย การผลิตบรรจุภัณฑ์ (พิจารณาเฉพาะการผลิต Sheet board) พบว่ายังมีศักยภาพในการประหยัดพลังงานได้อีกมาก ซึ่งการศึกษาศักยภาพการประหยัดพลังงานของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์นั้น ต้องอาศัยข้อมูลจากโรงงานที่เข้าทำการศึกษาและผลประหยัดจากมาตรการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับระบบ Utility รวมถึงมาตรการที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักร หรืออุปกรณ์หลักในกระบวนการผลิต เมื่อพิจารณาผลการดำเนินการอนุรักษ์พลังงานในส่วนของมาตรการต่างๆที่นำเสนอ สามารถนำมาประเมินหาศักยภาพการประหยัดพลังงาน ในแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษได้ โดยประเมินผลประหยัดกรณีที่มีการดำเนินการมาตรการดังกล่าวทุกๆ โรงงานในแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ ผลประเมินความสามารถในการประหยัดพลังงาน 228,140 GJ/year คิดเป็นมูลค่า 82.81 ล้านบาทต่อปี

5. ความเข้มข้นการใช้พลังงาน (Energy Intensity: EI) และความยืดหยุ่นการใช้พลังงาน (Energy Elasticity: EE)

กลุ่มอุตสาหกรรมกระดาษมีแนวโน้มที่จะมีค่าความเข้มข้นการใช้พลังงานลดลง เป็นลำดับ จากค่าเริ่มต้น 1.447 MJ/บาท ในปีพ.ศ. 2545 จนกระทั่งเหลือ 1.182 MJ/บาท ในปี พ.ศ.2549 ลดลง 18.3% (มีเพียงปี พ.ศ.2546 ที่มีข้อมูลหลุดออกจากเส้นแนวโน้มโดยมีค่าความเข้มข้นการใช้พลังงานน้อยอย่างผิดปกติเท่ากับ 1.129 MJ/บาท ซึ่งคาดว่าเป็นผลเนื่องมาจากความแตกต่างของเวลาในการผลิต และการขาย)

ค่าความยืดหยุ่นการใช้พลังงานในช่วงปี พ.ศ.2545 – 2546 และ ปี พ.ศ.2546 – 2547 ไม่เป็นไปตามปกติโดยมีค่าติดลบ ซึ่งแสดงว่ามีการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการใช้พลังงานในระบบอย่างมากจนการเปลี่ยนแปลงของพลังงาน และ GDP ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยในช่วงปี พ.ศ. 2545 – 2546 พบว่ามีการเพิ่มขึ้นของ GDP แต่การใช้พลังงานก็ลดลง หากพิจารณาตามข้อมูลที่มีแสดงถึงว่าอุตสาหกรรมมีประสิทธิภาพการใช้พลังงานต่อมูลค่าเพิ่มที่ดีขึ้นอย่างมาก ในขณะที่ในปี พ.ศ. 2546 – 2547 พบว่ามีค่า GDP ลดลงแต่การใช้พลังงานก็เพิ่มขึ้น ดังนั้นค่าความยืดหยุ่นการใช้พลังงานใน 2 ช่วงนี้ไม่ควรนำมาประกอบการพิจารณา และเมื่อพิจารณาจากข้อมูลในระยะยาว (5ปีย้อนหลัง) แล้วพบว่าค่า Energy Elasticity มีค่าต่ำกว่า 1 (เท่ากับ 0.238) หมายถึงว่าการเพิ่มขึ้นของ GDP มีอัตราส่วนมากกว่าการใช้พลังงานที่มากขึ้น การเพิ่มผลผลิตของอุตสาหกรรมกระดาษจะกระทบต่อการใช้พลังงานน้อย เนื่องจากค่าความยืดหยุ่นการใช้พลังงานที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลย้อนหลัง 5 ปีมีค่าต่ำกว่าโดยตลอด (น้อยกว่า 1) ย่อมแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มหรือลดผลผลิต หรือมูลค่าเพิ่มจากกลุ่มอุตสาหกรรมกระดาษนั้นมีผลกระทบต่อการใช้พลังงานน้อย

หัวข้อปี	หน่วย	2545	2546	2547	2548	2549	เฉลี่ย
GDP ของกลุ่มอุตสาหกรรมกระดาษ ณ ราคาปี พ.ศ.2531	พันล้านบาท	24.29	25.97	25.40	28.05	30.72	26.89
พลังงานที่ใช้ในอุตสาหกรรมกระดาษ (ktoe) ⁵	ktoe	832	694	794	815	859	799
	ล้านเมกะจูล	35,151	29,321	33,546	34,433	36,292	33,749
ส่วนต่าง พลังงาน	ล้านเมกะจูล	-	-5,830	4,225	887	1,859	285
สัดส่วนพลังงาน	%	-	-16.59%	14.41%	2.64%	5.40%	1.47%
ส่วนต่าง GDP	พันล้านบาท	-	1.68	-0.57	2.65	2.66	1.61
สัดส่วน GDP	%	-	6.91%	-2.20%	10.45%	9.50%	6.16%
Energy Elasticity (กลุ่มอุตสาหกรรมกระดาษ)	-	-	-2.402	-6.550	0.253	0.568	0.238

6. ข้อเสนอแนะ

1. มาตรการที่ทางมหาวิทยาลัยฯ นำเสนอนั้นมีความครอบคลุมและครบถ้วนดีในทุกด้าน ซึ่งเห็นว่าควรจะได้มีการจัดทำเป็น Action plan ซึ่งสามารถนำไปดำเนินการได้แล้วในปัจจุบัน
2. สำหรับมาตรการที่เสนอให้มีการพัฒนาและให้ความรู้แก่บุคลากรในอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษโดยการจัดฝึกอบรมและเผยแพร่ความรู้ นั้น เห็นว่าการฝึกอบรมควรจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการฝึกอบรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สม่าเสมอ มิใช่จัดเป็นระยะๆ อย่างเช่นในปัจจุบัน ทั้งนี้การฝึกอบรมอาจมีหลายหน่วยงานที่สามารถประสานงานกันและดำเนินการร่วมกันได้ เช่น กองฝึกอบรม มหาวิทยาลัยของรัฐต่างๆ หน่วยลูกค้าสัมพันธ์ (One Stop Service)
3. ความต้องการในการฝึกอบรมของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ ได้แก่
 - ประสิทธิภาพการใช้พลังงาน

-
- การออกแบบเครื่องจักร/อุปกรณ์ให้มีการประหยัดพลังงาน
 - มาตรการอนุรักษ์พลังงานที่เหมาะสมเฉพาะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย
4. การพัฒนาและให้ความรู้แก่บุคลากรนั้น สามารถกระทำได้ 2 ทาง คือ การฝึกอบรมและการเผยแพร่ความรู้
- การฝึกอบรม ทาง พพ. สามารถจัดทำหรือสนับสนุนให้ภาคอุตสาหกรรมนั้นๆ จัดทำได้เองซึ่งก็จะเป็นการดีและตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมนั้นๆ โดยตรง
 - การเผยแพร่ความรู้ อาจเป็นการจัดทำคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่ซึ่งควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
5. ผู้เข้าร่วมสัมมนาเห็นว่ามาตรการอนุรักษ์พลังงานที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มตั้งที่ทางมหาวิทยาลัยฯ นำเสนอนั้นมีประโยชน์อย่างมาก น่าจะได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเผยแพร่ให้โรงงานอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษที่มีได้เข้าร่วมสัมมนาในครั้งนี้ได้รับรู้ด้วย เช่น จัดทำเป็นเอกสารหรือคู่มือเผยแพร่ต่อไป